

3. Большой энциклопедический словарь : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.vedu.ru>.
4. Буряк В. В. Механізм управління інформаційними ресурсами промислових підприємств : автореф. дисс. ... канд. екон. наук : 08.06.01 / В. В. Буряк. – Хмельницький, 2006. – 22 с.
5. Винер Н. Кибернетика, или управление и связь в животном и машине / Н. Винер; [пер. с англ.] – 2-е изд. – М. : Наука, 1983. – 344с.
6. Джането К. Управление знаниями. Руководство по разработке и внедрению корпоративной стратегии управления знаниями / К. Джането, Э. Уилер. – М. : Добрая книга, 2005. – 192 с.
7. Дорофиевко В. В. Управление научно-техническим потенциалом региона (организационно-информационные аспекты) / В. В. Дорофиевко. – К.: Укр. академия информатики, 1995. – 216 с.
8. Китаев А. В. Информация в системе факторов общественного производства : автореф. дисс. ... канд. экон. наук : 08.00.01 / А. В. Китаев. – Ростов н/Д., 2007. – 27 с.
9. Махлуп Ф. Производство и распространение знаний в США / Ф. Махлуп. – М.: Прогресс, 1996. – 462 с.
10. Мельниченко С. В. Інформаційні технології в туризмі: теоретичні та практичні аспекти / С. В. Мельниченко // Вісник Запорізького нац. ун-ту. Серія: Економічні науки. – 2010. – № 2 (6). – С. 129-138.
11. Мильнер Б. З. Управление знаниями. Эволюция и революция в организации / Б. З. Мильнер. – М. : ИНФРА-М, 2003. – 178 с.
12. Нонака И. Компания – создатель знания. Зарождение и развитие инноваций в японских фирмах / И. Нонака, Х. Такеучи. – М. : ЗАО "Олимп-Бизнес", 2003. – 384 с.
13. Соколов Б. В. Теория информации: эволюция взглядов и подходов, современные проблемы и возможные пути развития / Б. В. Соколов, А. В. Алексеев // Проблемы информатизации. – 2001. – № 3. – С. 26-29.
14. Толковый словарь русского языка : 80000 слов и фразеологических выражений / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова. – 4-е изд., доп. – М. : Азбуковник, 1999. – 944 с.
15. Философский словарь / ред. И. Т. Фролов. – 4-е изд. – М. : Политиздат, 1981. – 445 с.
16. Шеннон К. Работы по теории информации и кибернетики / К. Шеннон. – М. : Иностранная литература, 1963. – 830 с.
17. Ackoff R. L. Creating the Corporate Future / R. L. Ackoff. – N. Y. : Oxford University Press, 1994. – 279 p.
18. Hutten E. H. The ideas of physics / E. H. Hutten. – Edinburg, London : Oliver & Boyd, 1967. – 153 p.

Єфремов О.С.

УДК 658.011.1

МЕХАНІЗМ ВИБОРУ СТРАТЕГІЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ УПРАВЛІННЯ ЙОГО НЕМАТЕРІАЛЬНИМИ АКТИВАМИ

Вступ. Серед передумов економічного зростання інноваційна складова займає особливе положення. Сучасний етап розвитку вітчизняної економіки вимагає значної уваги до процесів підвищення ефективності виробничих структур, розвитку внутрішнього ринку і експортно-орієнтованої діяльності. Тому проблема підвищення конкурентоспроможності національної економіки в світовій господарській системі вимагає посилення інноваційної спрямованості економічної політики в Україні.

Після проголошеного переходу економіки України до формування ринкових механізмів функціонування виявилось, що багато підприємств не готові до існування у нормальних ринкових умовах. Для цього були як об'єктивні, так і суб'єктивні причини. По-перше, перехід до ринкового ведення господарської діяльності супроводжувався значною інфляцією, яка приводила до швидкого скорочення обігових коштів підприємств, оскільки кожен новий відтворювальний цикл вимагав більшої суми коштів, ніж попередній. Це спричинило за собою зупинку або зниження активності роботи багатьох підприємств. По-друге, підприємства, що створені і функціонували в рамках планової економіки, були не здатні до роботи в умовах ринку і конкуренції як за організаційними, так і за виробничими параметрами.

Відсутність або недосконалість законодавчої бази для розвитку ринкової інфраструктури і проведена на цьому фоні приватизація спровокували ще більший занепад в економіці. Надії на те, що зміна власників дозволить поліпшити управління підприємствами і приведе їх в працездатний стан, виявилися неспроможними. Виявилось, що власниками основної маси підприємств стали члени трудових колективів, що отримали акції безкоштовно або на пільгових умовах. Це не дозволило підприємствам поповнити обігові кошти, не говорячи вже про ресурси, що використовуються в інвестиційних цілях. Проведене акціонування виявило ще одну проблему – оскільки багато підприємств до того моменту зазнали серйозні проблеми з платоспроможністю, то їх акції опинилися неліквідними, і фондовий ринок не став для них джерелом інвестиційних ресурсів. Недосконалість законодавчої бази, припинення діяльності підприємств, масове ухилення від сплати податків породили державний бюджетний дефіцит, який дуже швидко зростає. У цих умовах держава втратила основний економічний важіль впливу на економіку – інвестиції, що виділяються з бюджету. Крім того, бюджетні кошти покликані сприяти в здійсненні заходів державного регулювання у всіх сферах діяльності. Все це призвело до ослаблення ролі держави в економіці і звуження державних функцій в основному до законотворчості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зниження можливостей використання традиційних ресурсів економічного зростання висуває на передній план інноваційні процеси як найважливішу умову економічного зростання. Проте до теперішнього часу немає єдиного погляду на визначення інтенсивності інноваційного розвитку, хоча в опублікованих наукових роботах з даної тематики значна увага приділяється питанням підвищення темпів здійснення інноваційної діяльності, прискорення впровадження нововведень. Інтенсивність впровадження науково-технічних досягнень можна кваліфікувати як швидкість появи окремих нововведень у сфері практичного використання. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що поява кожного окремого нововведення повинна змінювати технічний рівень виробництва, постійно підвищуючи його. Проте поява окремих нововведень, як правило, не змінює технічного рівня виробництва продукції, що випускається. Отже, показник швидкості появи окремих нововведень не може бути використаний для визначення інтенсивності інноваційної діяльності. Крім того, поява окремих нововведень навіть у великій кількості не можна повною мірою пов'язувати з більшою або меншою інтенсивністю інноваційної діяльності. Часто під інтенсивністю інноваційної діяльності розуміються темпи заміни діючих матеріальних і нематеріальних активів, використовуваних господарюючим суб'єктом, нововведеннями. Даний підхід до трактування інтенсивності інноваційної діяльності більше відповідає його правильному розумінню. В цілому проблема активізації інноваційної діяльності промислових підприємств є предметом дослідження багатьох учених. Зокрема, ці питання висвітлені в працях [1, 2, 3, 4].

Теоретичні основи дослідження проблеми інноваційного розвитку економічних систем були закладені такими відомими вченими, як Й. Шумпетер, П. Друкер, К. Найт, Х. Берет, В. Томпсон, Б. Твіст, Б. Санто. Серед російських вчених слід зазначити Зростання зацікавленості вітчизняних вчених і фахівців до питань інноваційного розвитку та формування нової парадигми інноваційного розвитку можна простежити по працям В.П.Александрової, О.М. Алімова, О.І. Амоші, Ю.М.Бажала, О.О.Лапко, В.П.Письмака, В.І.Сергієнко, В.І. Торкатюка, Р.Б. Тяна, В.С.Яцкова та інших. Що стосується дискусій щодо термінології інноваційної діяльності, то слід відзначити, що сьогодні як вітчизняна, так і зарубіжна наука звертає достатню увагу на термінологію інноваційної діяльності, яка використовується у теоретичних і практичних аспектах. На наш погляд, не дивлячись на те, що часто одним і тим же поняттям визначаються категорії, які мають суттєві відмінності по характеру виконуваних робіт, самі по собі, термінологічні відмінності не можуть завадити здійсненню інноваційних процесів. Однак, у випадку визначення пріоритетних напрямків інноваційного розвитку, розподіленням обсягу фінансування і матеріально-технічних ресурсів ці відмінності можуть відіграти суттєве значення та в деякій мірі загальмувати розвиток економіки.

Метою статті є обґрунтування механізму вибору стратегічних пріоритетів інноваційного розвитку підприємства на основі управління його нематеріальними активами.

Матеріали і результати дослідження. Інноваційний розвиток підприємства визначається як закономірно і послідовно здійснюваний процес конкретних заходів із проведення наукових досліджень і розробок, створення інновацій та освоєння їх у виробництві в цілях отримання нової або покращеної продукції, нової або вдосконаленої технології виробництва. Управління інноваційним розвитком підприємства повинне носити системний характер. У той же час інноваційний розвиток підприємства можна розглядати як відкрити суспільно-економічну систему „наука-виробництво”, де підсистеми „наука” і „виробництво” розрізняються основними цілями діяльності, способами досягнення цих цілей і кінцевими результатами.

На основі системного підходу можливе наступне визначення системи управління інноваційним процесом: система управління інноваційним процесом – це фіксована множина елементів, функціонально взаємопов'язаних між собою з приводу постановки цілей, відтворення інноваційного процесу і досягнення конкретного максимального результату при мінімальних витратах ресурсів у вартісному вираженні в певний період часу. Управління інноваційними процесами базується на наступних принципах: системність взаємин і зв'язків всіх елементів системи управління; цілеспрямованість; обґрунтованість і об'єктивність прийнятих рішень; стійкість і безперервність у часі й просторі; адекватно-оптимальне реагування на дію внутрішніх чинників і чинників зовнішнього середовища; відповідальність, як менеджерів системи, так і виконавців інноваційного процесу. Реалізація системного підходу в управлінні забезпечується комплексними цільовими програмами, в яких детально відображені і опрацьовані не лише цільові завдання, але і відповідні організаційні, ресурсні, методичні заходи, спрямовані на здійснення необхідних умов досягнення кінцевої мети.

Будь-яка форма організації інноваційної діяльності передбачає створення необхідних умов її здійснення: нормативно-правове забезпечення, планування інноваційної діяльності, ресурсне та інформаційне забезпечення. Нормативно-правове забезпечення ґрунтується на законодавчих і нормативних актах. Планування інноваційної діяльності спрямоване на формування і забезпечення інноваційних цілей і містить у собі стратегічне і оперативне планування. Інформаційне забезпечення полягає в своєчасному, достовірному, достатньому, комплексному і адресному представленні інформації, коректному з правової точки зору, і такому, що дозволяє багаторазове його використання. Ресурсне забезпечення включає: нематеріальні активи (інтелектуальний капітал), матеріальні ресурси, фінансові і сукупні ресурси – сума попередніх видів ресурсів в грошовому виразі.

Основними напрямками адаптації вибору стратегічних пріоритетів інноваційного розвитку на основі управління нематеріальними активами підприємства є організаційне та інформаційне забезпечення процесу управління використанням нематеріальних активів, а також розробка методів внесення коректувань в процес реалізації управління нематеріальними активами підприємства залежно від чинників внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства, яке змінюються.

МЕХАНІЗМ ВИБОРУ СТРАТЕГІЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ УПРАВЛІННЯ ЙОГО НЕМАТЕРІАЛЬНИМИ АКТИВАМИ

Механізм вибору стратегічних пріоритетів інноваційного розвитку на основі управління нематеріальними активами охоплює всі заплановані, організовані і контрольовані зміни в області стратегії, виробничих процесів, структури та інноваційного розвитку підприємства. Тому одне з найважливіших завдань підприємства – це економічне обґрунтування управління нематеріальними активами, їх відповідність стратегічним цілям підприємства, а також цілям і умовам зовнішнього середовища. Інноваційний розвиток і оцінка структури нематеріальних активів підприємства зачіпає такі аспекти управління організацією, як організаційні, економічні та інформаційні.

Механізм вибору стратегічних пріоритетів інноваційного розвитку на основі управління нематеріальними активами підприємства не може функціонувати без змін в організаційній структурі підприємства, здійснених з метою досягнення поставлених стратегічних цілей. Організаційне та інформаційне забезпечення процесу вибору стратегічних пріоритетів інноваційного розвитку на основі управління нематеріальними активами проводиться за рахунок виділення в організаційній структурі підприємства відділу, який займався б питаннями управління нематеріальними активами. Відділ управління нематеріальними активами взаємодіє з іншими підрозділами підприємства, за якими закріплено виконання деяких функцій з управління об'єктами нематеріальних активів. Методичне забезпечення механізму вибору стратегічних пріоритетів інноваційного розвитку на основі управління нематеріальними активами підприємства є сукупністю нормативно-методичних документів, що регламентують процес управління використанням нематеріальних активів.

Ефективність інвестицій в окремі об'єкти нематеріальних активів оцінюється шляхом зіставлення інтегральних дисконтованих результатів використання нематеріальних активів з інтегральними дисконтованими витратами на їх створення/придбання і використання.

При реалізації запропонованого механізму управління інноваційним розвитком підприємства на основі оцінки нематеріальних активів розглянуті наступні питання: визначена цінність нематеріального активу, яка виникає у його користувачів через пропозицію, засновану на технології вживання цього нематеріального активу; ідентифіковано поняття ринкового сегменту вживання даного нематеріального активу (це користувачі, для яких нематеріальний актив є корисним, і мета, для якої він використовуватиметься); визначено, які додаткові кошти необхідні для підтримки становища підприємства в цій низці цінностей; сформульована інноваційна стратегія підприємства, відповідно до якої з нематеріального активу отримана користь і досягнута перевага перед конкурентами.

Впровадження в практику механізму вибору стратегічних пріоритетів інноваційного розвитку на основі управління нематеріальними активами дозволить ефективніше включати в господарський оборот різноманітні і численні нематеріальні активи вітчизняних підприємств, які є джерелами множини технологічних, технічних і продуктових нововведень в сучасних умовах. Більш того, необхідно, щоб інноваційний розвиток підприємства носив попереджуючий характер. У цьому випадку інноваційний потенціал і система управління мають бути сприйнятливі до чергового етапу зростання. Цьому сприятиме розвинена система інноваційного планування, в рамках якої визначаються параметри чергового етапу розвитку і розробляються технічні завдання з формування необхідного інноваційного потенціалу. Проте розробка такої системи вимагає створення відповідної концепції і методичної основи інноваційного розвитку підприємства.

Механізм вибору стратегічних пріоритетів інноваційного розвитку на основі управління нематеріальними активами включає аналіз наступних елементів: рівень інноваційності (інноваційної активності, інноваційного розвитку) господарюючого суб'єкта, тобто інтегральний показник інтенсивності перебігу інноваційних процесів в економічних системах; вартість і ліквідність нематеріальних активів підприємства; ефективність управління інноваційною діяльністю; стратегія інноваційного розвитку на основі формування нематеріальних активів.

Висновки. Для підтримки певного рівня інноваційності підприємства потрібний постійно зростаючий по величині ресурсний потенціал. Його розміри повинні бути такими, щоб забезпечувати економічне зростання соціально-економічної системи. Одним з найбільш значущих елементів ресурсного потенціалу є інноваційний потенціал, у зв'язку з чим виникає проблема визначення його розміру, яким повинне володіти підприємство. У характеристиці економічного розвитку потенціал повинен розглядатися не тільки як категорія, що описує статичну ситуацію, але і як система конкретних чинників, що дозволяють отримати певний результат за заданих умов їх використання. За умови, що чинники потенціалу використовуються належним чином, система будь-якого рівня складності знаходитиметься в стані зростання, при зворотній ситуації в її динаміці спостерігатиметься спад. Природно, набір чинників, що приймаються для оцінки потенціалу, повинен забезпечувати отримання репрезентативних результатів.

Таким чином, економічний розвиток промислового виробництва виходячи з представлень сучасної науки є інноваційним процесом, який пов'язаний з введенням в сферу її функціонування різного роду нововведень. Цей процес можна оцінювати, крім того, сьогодні існує методичний інструментарій, що дозволяє визначити характер економічного розвитку. При цьому, прогрес в розвитку виробничої системи пов'язаний із збільшенням її стійкості по відношенню до зовнішніх дій, з чого можна зробити висновок, що її інноваційний розвиток повинен здійснюватися так, щоб не порушилася її стійкість, оскільки інноваційний розвиток, перш за все, порушує стабільність співвідношення окремих елементів системи.

Джерела та література:

1. Никифоров А. Є. Науково - технічний прогрес та економічне зростання / А. Є. Никифоров // Державне регулювання економіки / С. М. Чистов, А. Є. Никифоров, Т. Ф. Куценко та ін. – 2-ге вид., доопрац. і допов. – К. : КНЕУ, 2004. – С. 103-205.
2. Геєць В. М. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / В. М. Геєць. – К. : Ін-т екон. прогноз.; Фенікс, 2003. – 1008 с.
3. Баляснікова Є. В. Передумови створення інноваційної моделі розвитку економіки України / Є. В. Баляснікова // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 10 (40). – С. 127-134.
4. Проблеми управління інноваційним розвитком підприємств у транзитивній економіці : монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. С. М. Ілляшенка. – Суми : ВТД “Університетська книга”, 2005. – 582 с.

Зеленкіна К.І.**УДК 005:339.92****МОДЕЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ТРАНСКОРДОННОГО КЛАСТЕРУ**

Актуальність теми. Україна займає вигідне геостратегічне положення в центрі Європи, зосереджуючи на своїй території важливі транспортні комунікації, міжнародні морські шляхи. У загальній концепції інноваційного розвитку, розробленою Європейською Комісією, у зв'язку з розширенням Євросоюзу визначені пріоритетні напрямки державної політики в сфері економічного розвитку на основі інновацій і знань. Серйозної уваги в ній приділено створенню, насамперед на регіональному рівні, спеціалізованих організацій підтримки інновацій – технопарків, бізнес-інкубаторів, технологічних центрів, кластерних об'єднань.

Міністерством економіки України у вересні 2008 року розроблена Концепція створення кластерів в Україні, і відповідно був підготовлений проект розпорядження Кабінету Міністрів по її затвердженню, який поки перебуває в стадії узгодження.

Метою цієї Концепції є визначення загальних принципів створення, функціонування й розвитку кластерів, як виробничих структур нової формації, на відміну від асоціацій, корпорацій, консорціумів, концернів, теорію й практику створення яких Україна вже проходила в часи планової економіки.

Складності цьому процесові в Україні додає також обмеженість, а у низці випадків – відсутність можливостей відтворення виробничого потенціалу вітчизняних промислових підприємств. У цих умовах досить ефективною може виявитися стратегія розвитку їхньої участі у транскордонних промислових кластерах.

У самому загальному плані транскордонні кластери можна визначити як мережу виробників, постачальників, споживачів і інших елементів промислової інфраструктури двох або більш країн, взаємозалежних у процесі створення додаткової вартості.

Аналіз попередніх досліджень. У самому загальному плані транскордонні кластери можна визначити як мережу виробників, постачальників, споживачів і інших елементів промислової інфраструктури двох або більш країн, взаємозалежних у процесі створення додаткової вартості.

До появи терміну "кластер" в економічній літературі він вже використовувався в інших галузях науки (хімія, астрономія, фізика і т. ін.). Проте, хоча цей термін знайшов гідне місце в економічній літературі лише в останнє десятиліття двадцятого століття, промислові комплекси (тобто, класичні кластери) займали важливе місце в дослідженнях учених-економістів протягом усього періоду існування сучасної економіки.

Розвиток промислових кластерів слід розглядати як тривалий процес, що почався в період підйому промислового капіталізму в кінці 19 ст. У монографії з історії промислового капіталізму А. Чандлер [1] звертає увагу на три основні чинники зростання сучасних фірм у провідних промислово розвинених країнах, США, Німеччині й Великобританії. Ці три чинники – переваги від масштабу, переваги від розмірів й економія за рахунок зменшення транзакційних витрат – постійно змінювалися в результаті розвитку нових технологій, збільшення ринку, а також змін державних і суспільних інститутів держав. Уміння скористатися цими трьома чинниками з метою зниження витрат незмінно приводило бізнесменів до успіху.

Найважливіше місце в розвитку теоретичної бази галузевих кластерів приділяється «теорії фірми», запропонованій Р. Коузом [2], а також роботам Й. Шумпетера [3] про динаміку конкуренції, що з'явилися в той же час, що й нове прочитання теорії Маршалла про промислові регіони, запропоноване П. Кругманом [4]. Ці й інші економісти створили фундамент для нової інституціональної економіки за рахунок розробки моделі, яка пояснює причини формування економічних кластерів на різних рівнях.

Новий сплеск інтересу до промислових кластерів був викликаний публікацією в 1990 році роботи професору Гарвардського університету М. Портера "Конкурентні переваги країн", в якій він висунув теорію національної конкурентоспроможності [5]. У цій теорії провідна роль приділяється кластерам.

М. Портер вважає, що конкурентоспроможність країни слід розглядати крізь призму міжнародної конкурентоспроможності не окремих її фірм або галузей, а кластерів - об'єднань фірм різних галузей, причому, принципове значення має здатність цих кластерів ефективно використовувати внутрішні ресурси.